

...Durant segles, les campanes van ser el mitjà de comunicació més important i el seu so era molt respectat per tots els membres de la societat...

Campanar de Sant Romà de Joanetes.

...Actualment, a la comarca de la Garrotxa, ja no queda cap campaner que toqui manualment les campanes de forma periòdica...

Antigament el so de les campanes era omnipresent i constituïa un dels elements més importants del paisatge sonor dels nostres pobles. Durant segles, les campanes van ser el mitjà de comunicació més important i el seu so era molt respectat per tots els membres de la societat, creava sentiment de comunitat. Cada esdeveniment tenia un toc propi que tothom identificava i entenien. Tal com ens recorda una de les campanes de Sant Romà de Joanetes amb la inscripció: “*DEUM LAUDO, PLEBEM VOCO, DEFUNCTOS PLORO, NIMBUM FUGO, FESTA DECORO*”, les campanes s'utilitzaven en múltiples ocasions: per lloar Déu, per convocar el poble, per informar de les defuncions, per allunyar les tempestes i avisar dels perills, per anunciar les festes, etc.

Amb l'aparició de nous mitjans de comunicació, les campanes van quedar relegades a un paper molt secundari en la transmissió de la informació. Paral·lelament, l'electrificació dels campanars va comportar la simplificació i uniformització dels tocs, perdent així la seva riquesa musical i etnològica. Com a conseqüència, van anar desapareixent els campaners i, amb ells, el coneixement del seu llenguatge i de les tècniques tradicionals de tocar. La preocupació per la deperdicció d'aquest patrimoni va motivar que el 24 d'octubre de 2017 la Generalitat

de Catalunya declarés els tocs de campana Element Festiu Patrimonial d'Interès Nacional. A escala europea, també hi ha un moviment de conscienciació per protegir els tocs manuals i s'està treballant per aconseguir la declaració de Patrimoni Immateral Cultural de la UNESCO.

Actualment, a la comarca de la Garrotxa, ja no queda cap campaner que toqui manualment les campanes de forma periòdica i, irremeiablement, el coneixement del llenguatge de les campanes i de les tècniques tradicionals de fer-les sonar gairebé s'ha perdut del tot. A Joanetes, però, hi ha un cas únic, gairebé excepcional a la província de Girona, de conservació d'aquest coneixement. En Llorenç Llongarriu, tot i que va deixar de tocar les campanes cap a l'any 2000, encara recorda els tocs i la forma de fer-les sonar. Ell ho va aprendre del seu pare, en Manel Llongarriu, que també era campaner. Explica que de petit només l'observava i que a poc a poc va començar a ajudar-lo fins que, amb el temps, es va convertir en el campaner del poble. Havia après a tritllar, a asseure les campanes, a vogar i a tocar quatre campanes alhora, dues amb les mans i dues amb els peus; tècniques que utilitzava per interpretar el toc de festa, el de bateig, el de difunts, el de missa, etc. Sense ser-ne conscient, havia heretat un

Dues de les quatre campanes de Sant Romà de Joanetes. A la dreta, la campana *Francesca, Balbina i Anastàsia*, fosa l'any 1948 per la foneria Barberí d'Olot. A l'esquerra, la campana *Santa Maria*, la més petita i antiga del campanar, fosa l'any 1826.

...Durant la Guerra Civil de 1936-1939, un gran nombre de campanes van ser foses per fer-ne material bèl·lic....

...Aquesta mutilació dels campanars va fer variar els tocs i les tècniques per fer-les sonar a la majoria de pobles...

coneixement transmès durant generacions i que, en molts campanars del nostre país, ja s'havia perdut.

Durant la Guerra Civil de 1936-1939, un gran nombre de campanes van ser foses per fer-ne material bèl·lic. Això va fer que en molts campanars el nombre de campanes passés de quatre a dues o, fins i tot, només una sola campana, com fou el cas de Sant Romà de Joanetes. Aquesta mutilació dels campanars va fer variar els tocs i les tècniques per fer-les sonar a la majoria de pobles, ja que amb menys campanes no era possible interpretar els tocs tradicionals. A Joanetes, però, l'any 1948 es van adquirir tres campanes noves, restituint així el número de quatre campanes. Com que encara no havia transcorregut molt de temps i la memòria era ben viva, es van poder recuperar tots els tocs de campanes tal com s'havien interpretat durant segles. Gràcies a tenir l'instrument, en Llorenç Llongarriu ha pogut conservar un coneixement secular i excepcional. És per això que el dia 27 de juliol de 2021, dins els actes de la Festa Major de Joanetes, se li va fer un homenatge en agraïment a la seva tasca de campaner i se li va reconèixer la seva contribució en la salvaguarda del patrimoni immaterial de la Vall d'en Bas i de Catalunya. L'acte va tenir lloc a la seva casa natal, Can Pau de Joanetes, i hi va participar l'Ajuntament de la Vall d'en Bas i l'Associació de Veïns de Joanetes, acompanyats de nombrosos veïns i amics del poble.

Ara ja fa més de vint anys que en Llorenç ha deixat de tocar habitualment les campanes i hi ha el perill que es trenqui una cadena de transmissió de coneixement que s'ha mantingut durant tants anys. Aquesta responsabilitat recau en una nova generació de campanars, persones que mantinguin vives les

campanes, recuperant els tocs manuals i les formes tradicionals de tocar. Persones que alhora també vetllin per a la conservació de les campanes com a objecte artístic, històric i musical. Evidentment, les funcions dels campanars s'han d'adaptar a la societat actual. Ara ja no és tan important la transmissió de la informació, sinó que la seva

Llorenç Llongarriu tocant quatre campanes alhora, dues amb les mans i dues amb els peus.

transcendència rau en el fet que el so de les campanes pot ajudar a cohesionar una comunitat i contribuir a mantenir la nostra identitat cultural davant una societat canviant i cada vegada més globalitzada. Tal com diu la declaració dels tocs de campana com a Element Festiu Patrimonial d'Interès Nacional: "Les campanes i els campanars són elements de referència del patrimoni cultural, festiu i sonor de Catalunya. La seva conservació i transmissió a les futures generacions també implica la utilització i la recuperació dels tocs manuals. Que les campanes segueixin tocant és reafirmar una identitat i una tradició mil·lenària".

Xavier Pallàs Mariani